

HZ. PEYGAMBER'İN KAYINVÂLİDESİ: ÜMMÜ RÛMÂN

HATİCE NUR ERTÜRK
DOKTORA ÖĞRENCİSİ
İSTANBUL Ü. İSL. TAR. VE SANATLARI

ÖZET

Kadın söz konusu olunca, cahiliye hayatında onun yeri, konumu ve statü ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Cahiliye toplumunda kadın; evlat, eş, ana ve benzeri rollerde kimi zaman asgarî düzeyde, kimi zaman neredeyse yok hükmündeydi. Buna rağmen aynı cahiliye toplumunda Hatice bt. Huveylid, Hind bt. Utbe gibi kendini ispatlamış, etkin ve toplumda saygın bir mevkiye olan hanımların varlığından söz etmek de mümkündür. Diğer yandan, İslâm'ın doğuş ve gelişme dönemlerine tanıklık etmiş, sıkıntıları göğüslemiş birçok hanım, adeta gözlerden uzak satır aralarında kalarak araştırmacılar tarafından ele alınma sırasını beklemektedir. Şüphesiz bunlardan biri, makalemize konu olan Ümmü Rûmân'dır. Nitekim onun hayat arkadaşı Hz. Ebû Bekir'dir. Aynı şekilde Ümmü Rûmân da şirk girdabından kurtularak, tevhibi benimsemiş, ilk Müslümanlardan (sâbikûn) olma şerefine nail olmuştur. Ayrıca kızı Hz. Âişe'nin Hz. Peygamber'in gözde eşi olması, hayatının ne denli hassas rollerle bezendiği hakkında fikir vermektedir.

Anahtar Kelimeler:

Hz. Peygamber, Ümmü Rûmân, Ebû Bekir, Âişe,

THE PROPHET
MUHAMMED'S MOTHER-
in-LAW: UMMU RUMAN

As far as women are concerned, how much position ignorant is given to her in his life has been the subject of many studies. Women in the Arab society of Ignorance; In the role of son, spouse and mother, sometimes was minimal and sometimes it was worth not. Despite this, she proved herself in the same society, Hatice bt. Huveylid, Hind bt. Utbe. It is also possible to talk about the presence of active, respected women in the community like. On the other hand, many women who witnessed the birth and development periods of Islam and faced their problems are waiting to be handled by the researchers by staying between the lines. Undoubtedly one of them is Ummu Ruman, which is the subject of our article. Her life partner Hz. Abu Bakr is one of the first believers in the Messenger of Allah and his first caliph. Ummü Rûmân was freed from the vortex of shirk and became the honor of being a "sâbikûn / firsts" who adopted tawhid. Her only daughter, The Prophet's favorite wife gives an idea of how sensitive her life is.

Keywords: Hz. Muhammad Risalet, Ummu Rûmân, Ebû Bekir, Âişe,

Giriş

Günümüzde İslam öncesine ve İslâm'ın doğuşuna tanıklık etmiş sahabî hanımlarla alakalı pek çok akademik çalışmanın yapıyor olması memnuniyet vericidir. Bu alana mütevazı bir katkı sağlamasını ümit ettiğimiz bu incelememizde Hz. Peygamber'in eşi Hz. Âişe'inin annesi, dolayısıyla kayın validesi Ümmü Rûmân ele alınacaktır.

Nesebi

Künyesi olan Ümmü Rûmân ile bilinen ancak asıl ismi Zeyneb bt. Abdî Dühmân, olan bu hanım sahabînin Benî Firâs^[1] Ğanm b. Mâlik b. Kinâne'ye mensup olduğu kaynaklarda rivayet edilmektedir.^[2] Bazı kaynaklarda Benî Mâlik b. Kinâne'ye nispet edilen Ümmü Rûmân bt. Amr b. Âmir için^[3] İbn Hacer, Zeynep ismine öncelik vermekle birlikte, Va'le (وعلة) ismini de kaydetmektedir.^[4]

[1] Halîfe b. Hayyât, Ebû Amr eş-Şeybani (ö. 240/854) *Tabakâtü halîfe b. Hayyat rivaye Ebî İmran Musa b. Zekerîyyâ Yahyâ et-Tüsteri li-Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Ezdi: Tabakatü'r-ruvât*, thk. Süheyl Zekkâr, Dârü'l- Fikr, y.y., 1993, I, s. 41.

[2] İbn Hişam, Ebû Muhammed Cemâleddîn Abdülmelik (ö. 218/833), *es-Sîretü'n-Nebevî*, I-II, thk. Mustafa Saka ve diğerleri, Şirketü Mektebe, y.y. 1375/1955, II, s. 299.

[3] İbn Habîb, Ebû Câ'fer b. Habîb Muhammed b. Hâbib Ümeyye Bağdâdî Hâşimî (ö. 245/860), Muhabber, nşr. Ilse Lichtenstadter, Dârü'l Âfâk Cedîd, Beyrut, ty., s.73; İbn Cevzî el-Müntezam adlı eserinde Ümmü Rûmân bt. Âmir b. 'Uveymir b. Abdüşşems b. Attâb b. 'Uzeyne b. Sebî b.Dühmân b. Hâris b. Ğanm b. Mâlik b. Kinâne olarak nesebini vermektedir. Bkz. Ebu'l- Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed Bağdâdî, İbnü'l-Cevzî (ö. 597/508), *el-Müntezam fi Târihi'l-Ümem ve'l-mülük*, I- XIX thk. Abdulkadir Atâ, Mustafa Abdulkadir Âtâ, Muhammed, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut ty., III, s.126.

[4] İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-'Askalanî, (ö. 852/1449), *Fethü'l-Bârî bi-Şerhi Sahih'l-Buhârî*, I-XIII, thk. Muhammed Fuat Abdülbâkî, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 1379, VI, s. 596.

Meşhur Tabakât müellifimiz İbn Sa'd onun nesebiyle ilgili iki farklı rivayete yer verir. İlk rivayete göre onun nesebi Ümmü Rûmân bt. Âmir b. 'Uveymir b. Abdişems b. Attâb b. 'Uzeyne b. Dühmân b. Hâris b. Ğanm b. Mâlik b. Kinâne'dir, İkincisine göre de; Ümmü Rûmân bt. Âmir Umeyra b. Zuhl b. Dühmân b. el-Hâris b. Ğanm b. Kinâne şeklindedir.^[5]

Evlilikleri

Ümmü Rûmân, Hz Ebû Bekir'den önce ilk evliliğini Kahtânî Arapların Ezd^[6] kabilesine mensup Zehrân oğullarından, Abdullah b. Hâris b. Sahbere ile yaptığı görülmektedir. İslam öncesi dönemde Yemen'in Serât bölgesinden kalkıp Mekke'ye yerleşen Abdullah b. Hâris b. Sahbere Hz. Ebû Bekir ile "hilf-ittefaq" sözleşmesi yapmıştı.^[7] Hz. Ebû Bekir, halifi olan İbn Sahbere ölünce, onun dul kalan eşi Ümmü Rûmân'la evlendi.^[8] Ümmü Rûmân Hz. Peygamber (s) İslâm'ı tebliğe başlar başlamaz dönemde ilk inananlar arasında yerini aldı.^[9] Nitekim Hz. Ebû Bekir'in aynı dönemlerde hanımı ve evlatları; Abdullah ve Esmâ adlarındaki çocuklarının annesi Kuteyle bt. Abdüluzza^[10] ile cahiliye inancında kalmayı tercih etmesi sebebiyle yollarının ayrıldığı bilinmektedir.^[11] Ümmü Rûmân, ilk dönemde İslâm'ı seçen birçok Müslüman gibi eşi Hz. Ebû Bekir'le birlikte pek çok zorluğa göğüs germiş, elinden gelen fedakârlığı yapmaktan geri durmamıştı.

[5] İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' Zührî (ö. 230/845), *et-Tabakâtü'l-Kübra*, I-VIII, thk. Muhammed Abdukadir Atâ, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1990, III, s. 126.

[6] İslâm'la müşerref olup muhacir Müslümanlara kucak açan Medinelî Evs ve Hazrec kabilesi de Yemen asıllı Ezd kabilesine mensuptu. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hüseyin Algül, "Ezd", *DİA*, XXII, s. 46, 47.

[7] Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa el-Hanefî (ö. 855/1451), *Um-detü'l-Kâri Şerhi Sahihî'l-Buhârî*, I-XXV, Dârü'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut t.y.; İshâk Emin Aktepe, "Ümmü Rûmân", *DİA*, XLII, İstanbul, 2012, s. 328; İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye b. Amr el-Hâşimi el-Bağdâdî, (ön 245/860), *el-Muhabber*, thk. Ilse Lichtenstadter Dâru'l-Afâki'l-Cedîde, Beyrut t.y., s.

[8] İbn Sa'd, *Tabakât*, VIII, s. 812.

[9] Ahmed b. Yahya b. Câbir Belâzürî (ö. 279/892), *Ensâbü'l-Eşraf I- XIII*, thk. Süheyl Zekkâr-Riyad Ziriklî, Beyrut, 1996, XX, s. 100-101. Belâzürî, Ümmü Rûmân'ın evlerine gelen Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın eşi Hz. Ebû Bekir'le konuşmalarını duyduktan sonra Müslüman olduğunu aktarmaktadır.

[10] Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir b. Yezid (ö. 310/923), *Tarihü'l-Taberî: Tarihü'l-Ümem ve'l-Müluk ve Silatü Tarihü'l-Taberî*, I-XI, nşr. 'Ureyb b. Sa'd el-Kurtûbî, Dârü't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1387, III, s. 425- 426.

[11] Mustafa Fayda, "Ebû Bekir", *DİA*, İstanbul, 1994, XX, s.104.

Çocukları

Ümmü Rûmân'ın Abdullah b. Hâris b. Sahbere ile yaptığı ilk evliliğinden İslâm ile müşerref olan Tufeyl^[12] isminde bir çocuğunun olduğu bilinmektedir.^[13] İbn Hibban, Hz. Ebû Bekir'in, anlaşılması İbn Sahbere'nin ölümü üzere onun oğlu Tufeyl ile "hilf" yaptığını, yanı sıra annesi Ümmü Rûmân ile evlenerek yakınlığı devam ettirdiğini bildirmektedir.^[14] Hz. Âişe'nin anne bir kardeşi olan Tufeyl b. Haris'in^[15], Hz. Peygamber'den rivayette bulunan sahâbe arasında ismi zikredilmektedir.^[16] Ümmü Rûmân'ın İbn Sahbere öncesinde herhangi bir evlilik yaptığına ve başka çocuklarının olduğuna dair bir bilgiye ulaşamadık.

Ümmü Rûmân'ın Hz. Ebû Bekir ile vefatına kadar devam eden evliliğinden ise, Abdurrahman ve Hz. Peygamber'in eşi Âişe dünyaya gelmiştir.^[17] Anne ve babasının tüm telkinlerine rağmen^[18] Abdurrahman b. Ebû Bekir, oldukça geç bir dönemde Müslüman olmuştur.^[19]

Hatta Bedir savaşına müşrik saflarında iştirak eden ve usta bir okçu olduğu kaydedilen Abdurrahman'ın,^[20] babası ile düello (mübareze) talebini, Hz. Ebû Bekir kabul etmek istemiş, ancak Allah Rasûlü buna engel olmuştu. Atalarının dinini uzun müddet terk edemeyen^[21] Abdurrahman, Hudeybiye sonrası ya da büyük bir ihtimalle Mekke'nin fethi öncesinde Müslüman

[12] Dîneverî, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe (ö. 276/889), *Ma'ârif*, thk. Servet Ukkâşe, Dârü'l-Ma'ârif, Kahire 1981, I, s. 76; Hz. Ebû Bekir'in satın alarak azad ettiği siyahi kölelerden biri de üvey oğlu Tufeyl b. Hâris b. Sahbere'ye ait olan, aynı zamanda Allah Rasûlü ile birlikte hicret yoldaşları olan Âmir b. Führeyr'dir. Hz. Ebû Bekir'in onu satın alarak azat etmesi, Tufeyl'in daha geç dönemde İslâm'a girme ihtimalini akla getirmektedir.

[13] İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, (ö. 852/1449) *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*, I-VIII., thk. Âdil Ahmed Abdülmevcud-Ali Muhammed Mu'avvez, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1995, III, s. 442.

[14] İbn Hibbân b. Ahmed, Muhammed b. Hibbân et-Temîmî Ebû Hâtim Dârimî el-Bustî (ö. 354/965) *el-İhsân fi-Takrîbi Sahîhi İbn Hibbân*, I-XVIII, thk. Şuayb el-Arnaut, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1987, XIV, s. 184.

[15] Kelbî, Ebû'l-Münzir İbnü's-Saib Hişam b. Muhammed b. Saib (ö. 204/819), *Nesebü Me'âd ve'l-Yemeni'l-Kebbîr*, I-II, thk. Naci Hasan, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1988, II, s. 498; Mus'ab b. Abdullah b. Mus'ab b. Sâbit b. Abdullah b. Zübeyr, Ebû Abdullah b. Zübeyrî (ö. 236/851), *Nesebü Kureys*, I, nşr. Lefi Brovençal, Dârü'l-Ma'rife, Kahire, t.y., s. 276.

[16] İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, s. 442.

[17] İbn Sa'd, *Tabakât*, VIII, s. 812.

[18] Mukâtil b. Süleyman, Ebû'l-Hasan Mukatil b. Süleyman b. Beşir (ö. 150/767), *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman I-V*, thk. Abdullah Mahmûd Şehhate, Dârü'l-İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, 1423, IV, s. 24.

[19] İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, VI, s. 59.

[20] İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, s. 274.

[21] Fayda, "Ebû Bekir", *DİA*, XX, s. 103.

oldu ve “Abdülkâbe” olan ismi, Rasûlullah tarafından değiştirildi.^[22] Öyle anlaşılıyor ki, Ümmü Rûmân, oğlu Abdurrahman iman ettiğinde çoktan bu dünyadan ayrılmıştı.

Hayırlı Damat, Hayırlı Kayınvalide

Kanaatimizce Ümmü Rûmân'ın Siyer ve İslâm tarihinde konumunu özel kılan hususlardan biri sevgili eşi Hz. Âişe'nin annesi olmasından kaynaklı Hz. Peygamber ile olan akrabalık bağıdır. Nübüvvet sonrası doğan Hz. Âişe, kuşkusuz eşi Hz. Hatice'yi kaybeden (10/620), pek çok sıkıntılara göğüs germiş Allah Rasûlü için adeta bir teselli kaynağı oldu. Hz. Peygamber'in bir eş ve çocuklarının bakıma muhtaç olduğunu hisseden Osman b. Maz'un'un eşi Havle bu durumu Rasûlullah'a açmış,^[23] ondan onay alınca Âişe'ye talip olduğu haberini babası Hz. Ebû Bekir'in hanesine ilettili.^[24] Diğer yandan, Mut'im b. Adiy Âişe'yi oğluna istemiş, aralarında söz verilmişti.^[25] Ümmü Rûmân kocası Ebû Bekir'in Mut'im'e verdiği sözünden dönmeyeceğini düşmekle birlikte bu güzel talebi eşine aktarmıştı.^[26] Mut'im b. Adiy ile görüşmeye giden Hz. Ebû Bekir, onun ve eşinin olumsuz tavırları üzerine kızı Âişe hakkında verdiği sözünü geri alma konusunda zorlanmamıştı.^[27] Şüphesiz bundan sonraki süreçte Ümmü Rûmân'ın, Hz. Peygamber'in hanesine gelin olacak kızına daha bir itinalı davrandığı anlaşılmaktadır.^[28]

Hz. Peygamber ile birlikte Hz. Ebû Bekir hicret ettikten sonra Mekke'de kalan ev halkını toparlamak ve Medine'ye getirmek üzere Zeyd b. Hârîse ve Ebû Rafî'i göndermişti.^[29] Rasûlullah'ın eşi Hz. Sevde, kızları Ümmü Gülsüm, Fâtıma, Ümmü Eymen'in yanı sıra Hz. Ebû Bekir'in eşi Ümmü Rûmân, çocukları Hz. Âişe, Abdullah, Esmâ hep birlikte hicret ederek Me-

[22] İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, s. 274.

[23] Havle, aynı dönemde Sevde Bt. Zem'a'nın Rasûlullah ile evliliğinde de aracılık yapmıştı.

[24] Taberi, *Târîh*, III, s. 62.

[25] Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali (ö. 458/1066), *Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifetü Ahvâli Sâhibi's-Şer'a*, I-VII c., Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1405. II, s. 411.

[26] Taberi, *Târîh*, III, s. 62.

[27] Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî, İbnü'l-Cevzî, (ö. 597/1201), I-XIX, *el-Muntazam fî tarihi'l-müluk ve'l-ümem*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ, mustafa Abdülkâdir Atâ, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1992. III, s.17.

[28] İbn Sa'd, *Tabakât*, C.VIII, s. 62-63, İbn Sa'd, Hz Ebû Bekir'in hanesine sık sık uğrayan Allah Rasûlünün Hz. Âişe'yi “koruması, kollaması, üzmemesi” gibi dileklerini müstakbel kayınvalidesi Ümmü Rûmân'a ilettiliğini aktarmaktadır.

[29] Taberi, *Târîh*, XI, s. 601; Süheylî, Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed (ö. 581/1185) *er-Ravdû'l-Ünüf fî Şerhi's-Sireti'n-Nebeviyye li-Ibn Hişâm*, I-VII, Dârü'l-lhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut ty., VI, s. 130.

dine'ye hicret geldiler.^[30] Yolculuk esnasında annesi ile aynı mahfede bulunan Hz. Âişe'nin devesi bir ara kaçışınca Ümmü Rûmân panikleyerek “vah kızcağızım, vah gelinim” diyerek endişesini dile getirmişti.^[31] Medine'ye hicretin 8. ayında gerçekleşen evlilik arefesinde Ümmü Rûmân, genç yaşta olan kızının yetişmesi ve evliliğe hazırlamak için her türlü fedakârlığı yapmıştı. Süreç içerisinde Hz. Peygamber'in diğer eşlerinin de dâhil olmasıyla Hâne-i Saâdet genişlemiş oldu. Ne var ki genç, akıllı, dinamik, iddialı, bir hanım olarak Hz. Âişe, dolayısıyla onun yakınları zaman zaman kendilerini büyük imtihanların merkezine buldular. Şüphesiz “İfk”^[32] hadisesi bu imtihanların en çetiniydi. Hadisenin tafsilatı bu çalışmanın çerçevesini aşacağından, sadece o sürece kısaca temas edip, Ümmü Rûmân'ın “iftira” ile yıpranan kızını teskin etmek için söylediği ilginç ve bir o kadar mücerrep sözlerini aktarmakla yetineceğiz.

Ümmü Rûmân, Müreysi gazvesinin akabinde rahatsızlanan kızıyla yakından ilgilendi.^[33] Hastalığı sebebiyle atılan iftiradan geç haberdar olan Hz. Âişe'yi teskin ederek, öncelikle sağlığını düşünmesi gerektiğini, kendisi gibi güzel, başka hanımları olmakla birlikte eşi tarafından çok sevilen bir kadının dedikodulara maruz kalmasının doğal olduğunu salık vermişti.^[34] Aynı şekilde Hz. Âişe'nin Allah (cc) tarafından Nur suresi 11-21 ayetleriyle kendisine yöneltilen iftiradan masumiyetinin ortaya çıkmasıyla, en az kızları kadar zorlu bir dertle sınanan ebeveyni de bir o kadar rahatlamıştı.^[35]

Ümmü Rûmân'ın genç kızına destek olduğu başka bir hâdise şu şekilde gelişmiştir. Hz. Peygamber'in ilk eşi Hz. Hatice'ye sevgi ve vefası sebebiyle vefatının ardından eşinin yakınlarına göz kulak olur, hediyeler gönderirdi. Benzer bir durum Hz. Âişe'nin duygularına hâkim olamayarak kıskançlığını depreştirmiş, maksadı aşan bazı sözler sarf ederek Allah Rasûlü'nün kızarak üzüntüyle evi terk etmesine sebep olmuştu. Hz. Âişe'den durumu öğrenen Ümmü Rûmân eve gelen Allah Rasûlü'nü teskin ederek kızının

[30] İbn Sa'd, *Tabakât*, C.VIII, s. 50; Süheylî, *er-Ravdü'l-Ünüf*, c. VI, s. 130.

[31] İbn Sa'd, *Tabakât*, C.VIII, s. 50; Taberi, *Târîh*, XI, s. 601; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VIII, s. 393.

[32] Müreysi (benî Mustalîk) gazvesi dönüşünde Hz. Âişe'nin ihtiyacı için gidermek için uzaklaştığı bölgede gerdanlığını düşürmesi, onu aramak için aynı bölgeye gidince geride kalması ile gelişen bir hadisedir. İslâm ordusunun artçısı Safvan b. Muattal tarafından bulunarak orduya ulaştırılan Hz. Âişe için, Abdullah b. Ubey b. Selûl gibi münafıkların ateşlediği ve bazı Müslümanların da diline dolmasıyla yayılan bir iftira kampanyasına dönüşmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fayda, Mustafa, “İfk Hadisesi”, *DİA*, İstanbul, 2000, XXI, s. 507-509.

[33] İbn Hişam, *es-Sîre*, C.II, s. 299.

[34] Aktepe, “Ümmü Rûmân”, *DİA*, XLII, s. 328.

[35] Bu müjde üzerine Ümmü Rûmân ve Hz. Ebû Bekir Hz. Âişe'den Rasûlüllah'a teşekkür etmesini istemişler ancak o, sadece suçsuzluğunu ortaya çıkaran Allah'a (cc) hamd edeceğini ifade etmişti. Mustafa Fayda, “Âişe”, *DİA*, II, İstanbul, 1989, s.105.

yaşının küçük ve tecrübesiz oluşunu hatırlatarak onu affetmesini istemiş, sevdiği iki insanın dargınlığının önüne geçmişti.^[36] Olgun bir karaktere sahip bir anne olarak onun itibarıyla genç olan kızını koruyup kollamasının doğallığını diğer bir hâdise de farklı bir açıdan müşahede etmekteyiz.

“Tahyir” ayeti^[37] olarak da bilinen el- Ahzâb suresinin 28-29 nüzülü üzerine Allah Rasûlü, hanımlarından dünya nimetleri ile Allah, onun Rasûlü ve ahiret günü arasında bir tercih yapmalarını istemişti. Eşlerinden sadece Hz. Âişe'den ebeveynlerine danışarak karar vermesini talep etmişse de; o, hiç tereddüt etmeden kararını bildirmiş ve “Allah ve Rasûlü'nü” tercih ettiğini bildirmişti.^[38]

Vefâtı

Klasik kaynaklarda Ümmü Rûmân'ın 4/626, 5/627, hatta Hz. Peygamberden sonra vefat ettiğine dair farklı tarihler^[39] yer almaktadır.^[40] Ancak kaynakların büyük bir kısmının birleştiği nokta onun, Rasûlullah'ın hayatta iken h. 6 yılının Zilhicce ayında Medine'de vefat etmiş olmasıdır.^[41] Ümmü Rûmân'ın vefatı ile ilgili olarak hastalık benzeri bir sürece rastlayamadık. Müreysi gazvesi (5/627) sonrasında gelişen ifk hadisesinden yaklaşık bir yıl sonra Hz. Âişe'nin annesini kaybetmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Allah Rasûlü'nün, salih bir hanım olarak nitelediği Ümmü Rûmân'ın sadece cenaze namazını kıldırmakla yetinmemiş^[42], aynı zamanda bizzat kabrine inerek defnettği ender kişilerde biriydi.^[43] “Allahım! Ümmü Rûmân'ın senin ve Rasûlünün uğrunda ne sıkıntılar çektiğini en iyi bi-

[36] İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Muttalibi el-Medenî (ö. 151/767), *es-Sîretü'n-Nebeviye*, thk. Ahmed Ferid el-Mizyâdî, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1978. I, s. 244. İbn İshâk, olayın tafsilatında, Hz. Peygamber'in Hz. Hatice hakkında “Kimse inanmazken o bana inandı, çocuklarım ondan oldu” şeklindeki sözlerini bu ortamda ifade ettiğini aktarmaktadır.

[37] Ahmet Özel “Tahyîr”, *DİA*, İstanbul, 2010 XXXIX, s. 442-443.

[38] Taberi, *Târîh*, XI, s. 126.

[39] Vakîdî, Hz. Ebû Bekir'in vefatı üzerine kendisine vâris olan eşleri arasında Ümmü Rûmân'ın ismini de zikretmektedir. Bkz. Muhammed b. Ömer b. Vâkid es-Sehmi bi'l-Velâ Medeni Ebû Abdullah Vakîdî (ö. 207/823), *Kitabu's-Siyer vel-Megâzi*, I-III, thk. Marsden Jones, Dârü'l-İlâmî, Beyrut 1989, II, s. 698.

[40] Aktepe, “Ümmü Rûmân”, *DİA*, XLII, s. 328.

[41] İbn Sa'd, *Tabakât*, VIII, s. 212; Belâzûrî, *Ensâb*, XX, s. 100-101; Süheylî, *er-Ravdü'l-Ünüf*, VI, s. 440; Diyarbekrî Hüseyin b. Muhammed b. Hasan (ö. 990/1582) *Tarihü'l-Hamî fi Ahvâli Enfesi Nefîs*, I-II, Dârü Sâdır, Beyrut t.y., II, s. 2.

[42] Belâzûrî, *Ensâb*, XX, s. 100-101.

[43] Semhûdî, Rasûlullah'ın kabrine indiği 2 erkek, 3 hanım'dan bahsetmektedir; Hatice bt. Huveylid ve onun oğlu, Ümmü Rûmân, Fâtıma bt. Esed, Abdullah Zülbicâdeyn. Bkz. Semhûdî, Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Abdullah b. Ahmed (ö: 911/1506), *Vefâü'l-Vefâ bi Ahbari Dâri'l-Mustafâ*, I-IV, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1419, III, s. 86.

len sensin!” diye onun için dua etmişti. Yine Rasûlüllah Ümmü Rûmân hakkında “ Kim cennet hurilerinden bir hanıma bakmak istiyorsa Ümmü Rûmân’a baksın” diyerek onun faziletini ifade etmiştir.^[44]

Sonuç

İslâm Tarihi ve Siyer söz konusu olduğunda Hz. Peygamber’e destek olan, o döneme şahitlik yapan müminler; onun yakınları ve arkadaşları yaşamlarıyla daima ilgi odağı olmuştur. Müminlerin annesi Hz. Âişe’yi dünyaya getiren, onu Hz. Peygamber’e eş olarak hazırlayarak yetiştiren Ümmü Rûmân, ilk iman eden hanımlar arasında yer almaktadır. Medine’ye hicret ederek muhacirler arasında yer almış, oldukça genç yaşlarda evliliğe adım atan kızı Âişe’ye elinden gelen desteği vermişti. Sonuç olarak bu çalışmamızda ele aldığımız Ümmü Rûmân’ın hayatının; İslâm’ın doğuşu, insanlar arasındaki yayılmasına paralel olarak bazı etkileşimlere sahne olduğunu söyleyebiliriz. Bir eş, bir anne, daha da önemlisi mümin bir hanım olarak rolünü en güzel bir şekilde icra etmiş, Hz. Peygamber’in takdirini kazanmıştır.

Kaynakça

- Aktepe, İshâk Emin , “Ümmü Rûmân”, *DİA*, XLII, İstanbul, 2012.
- Algül, Hüseyin , “Ezd”, *DİA*, C.XXII.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa el-Hanefi, (ö. 855/1451), *Umdetü'l-kari şerhi Sahihi'l-Buhari*, I-XXV, Dârü'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, t.y.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir (ö. 279/892), *Ensâbü'l-Eşrâf* 13c., thk. Süheyl Zekkar-Riyad Zirikli, Beyrut, 1417/1996.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali (ö. 458/1066), *Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifetü Ahvâli Sâhibi's-Şerî'a*, I-VII c., Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1405.
- Diyyarbekrî Hüseyin b. Muhammed b. Hasan (ö. 990/1582) *Tarihü'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefîs*, I-II, Dârü Sâdır Beyrut, t.y.
- Ebü'l- Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b.Ali b. Muhammed Bağdâdî, İbn'l Cevzî (ö. 597/508), *el-Müntezam fî Tarihi'l-Ümem ve'l-mülük*, I- XIX thk. Abdülkâdir Atâ-Mustafa Abdulkadir Âtâ, Muhammed, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut ty.
- Fayda, Mustafa , “Âişe”, *DİA*, C.II, İstanbul, 1989, s.105.
- Fayda, Mustafa, “Ebû Bekir”, *DİA*, XX, s.104.

[44] İbn Sa'd, *Tabakât*, VIII, s. 212.

- Fayda, Mustafa, "İfk", *DİA*, XX, s. 201-205.
- Halife b. Hayyât, Ebû Amr eş-Şeybânî (ö. 240/854) *Tabakatü halife b. Hayyat rivaye Ebî İmran Musa b. Zekerıyyâ Yahyâ et-Tüsteri li-Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Ezdi:Tabakatü'r-ruvât.* thk. Süheyl Zekkar, Dâru'l- Fikr, y.y. 1993.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib b. Ümeyye b. Amr el-Hâşimî el-Bağdâdî, (ö. 245/860), *el-Muhabber*, nşr Ilse Lichtenstadter Dârü'l-Afâkı'l-Cedide, Beyrut, t.y.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalani, (ö. 852/1449), *Fethü'l-Bârî bi-Şerhi Sahîh'l-Buhârî*, I-XIII, thk. Muhammed Fuat Abdülbâkî, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1379.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalanî, (ö. 852/1449) *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*, I-VIII, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1995.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed et-Temîmî Ebû Hâtim Dârimî el-Bustî (ö. 354/965), *es-Sikât*, Dâirâtü'l- Me'ârif, Haydarabâd 1973.
- İbn Hîşam, Ebû Muhammed Cemâleddîn Abdülmelik (ö. 218/833), *es-Sîretü'n-Nebevî*, I-II, thk. Mustafa Saka ve ark., Şirketu mektebe , 1375/1955.
- İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesar b. Muttalibî el-Medenî (ö. 151/767), *es-Sîretü'n-Nebeviye*, thk. Süheyl Zekkâr, Dâru'l- Fikr, Beyrut.
- İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî' Zührî (ö. 230/845), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-VIII, thk. Ali Muhammed, thk. Muhammed Abdukadir Atâ, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1990.
- Kelbî, Ebû'l-Münzir İbnü's-Sâib Hîşâm b. Muhammed b. Sâib (ö. 204/819), *Nesebü Me'âd ve'l-Yemeni'l-Kebîr*, I-II, thk. Naci Hasan, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1988.
- Mukâtil b. Süleyman, Ebû'l-Hasan Mukatil b. Süleyman b. Beşîr (ö. 150/767) *Tefsiru Mukatil b. Süleyman I-V*, thk. Abdullah Mahmûd Şehhate, Dâru'l-İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, 1423.
- Özel, Ahmet, "Tahyîr", *DİA*, İstanbul, 2010, XXXIX, s. 442-443.
- Semhûdî, Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Abdullah b. Ahmed (ö: 911/1506), *Vefai'l-Vefâ bi Ahbâri Dâri'l-Mustafâ*, I-IV, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1419.
- Süheylî, Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed (ö. 581/1185) *er-Ravzu'l-Ünüf fi Şerhi's Sîreti'n-Nebeviyye li'bn Hîşâm*, I-VII, Dârü'l-İhyai't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1412.

- Taberî, Ebu Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid (ö. 310/923), *Tarihü't-Taberî: Tarihü'l-ümem ve'l-müluk ve Silatü Tarihü't-Taberî*, Xlc., Haz. Ureyb b. Sa'd el-Kurtûbî, Dâru't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, 1387.
- Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vâkıd es-Sehmî bi'l-Velâ Medenî (ö. 207/823), *Kitabü's-Siyer vel-Megâzî*, III c., thk. Marsden Jones, Dârü'l-İlâmî Beyrut 1989.
- Zübeyrî, Mus'ab b. Abdullah b. Musab b. Sâbit b. Abdullah b. Zübeyr, Ebû Abdullah b. (ö. 236/851) *Nesebü Kureys*, nşr. Lefi Brovençal, Dâru'l-Ma'rife, Kahire [t.y.].

